

פסק הגאון והחכם הכולל והנעלה

כמהר"ר יצחק דלטאש נר"ו

ארץ רעשה אף שמים וינועו אמות הסיפים מקול הקורא ואומר, שאין טוב להוציא הדברים הסתומים והחתומים אל הפרסום ולפרוץ גדר הראשונים אשר גזום באוצרותיהם ובית נכאתם לא ראו אור מימים קדמונים, תדע שבימי התנאים אשר היה לבבם כפתחו של אולם והיו כמלאכים בקשו להעלים סתרי תורה ועל כן שנו חכמים ז"ל ברוך שבחר בהם ובמשנתם. "אין דורשים בעריות בשלשה ולא במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם ומבין בדעתו". ואיך יעזי אדם מצחו להדפיסו ולפזר הספרים בכל פאות, ראה מה שכתב הרמב"ם ז"ל שהמבאר דברים בספר הוי כאילו דרשם לאלפים מבני אדם. וא"כ מאחר שקדמונים אחזו שער, והשער סגרו והדלת נעלו, יראו מגשת אליו כי קרן עור פניו. ושמא על זה רמז משל להט החרב המתהפכת לשמור מהכנס בגן שהגן עדן רמז לחכמה זו כאמרם ז"ל במשל ארבעה נכנסו לפרדס ואיככה תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות על זאת ישומו שמים ויתגעשו כי חרה לו. ואם לא תסתפק מהמשנה ראה כמה מאמרים יזהירו לא בלבד על הפרסום אלא אפילו העיון בו בינו לבין עצמו, כאמרם ז"ל "במופלא ממך אל תדרוש אין לך עסק בנסתרות במה שהורשית התבונן" אם כן אתה צוותה לבלתי נגוע בקצה הנסתרות ולא הורשית לדבר בנפלאות ולהתבונן בגדולות כי גבהו מאוד מאדם. ועוד שהרוצה ליטול את השם בדברים אלה, יבוא ויטול מפי סופרים ולא מפי ספרים, פה אל פה ידבר בו. כי דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב ואם התירו במשנה ובתלמוד ופסק, מפני קיום המצוות הצריכות משום עת לעשות ליי אבלי לא התירו בסתרי תורה שאינם צריכים ויכול האדם להיפטר מהם כמו שנראה מהא דאמרין דאמר ליה רבי יוחנן לרבי אלעזר: תא ואגמך מעשה מרכבה. אמר ליה אכתי לא קשאי. כדקא נח נפשיה דרבי יוחנן אמר ליה רבי אסי: תא ואגמך מעשה מרכבה. אמר אי זכאי גמירנא מרבי יוחנן רבך. הרי שהיה רבי אלעזר דוחה בשתי ידיים ידיעת מעשה מרכבה. ואם היה דבר צריך, לא היה נפטר מהם רבי אלעזר. ומאחר שאינם צריכים שמא לא ניתנו לכתב. וכן משמע לשון אין מוסרין סתרי תורה אלא למי שליבו דואג בקרבו, חכם חרשים ונבון לחש, ואז מוסרים לו ראשי פרקים כי המסירה היא בעל פה, כמו משה קבל תורה מסיני ואם נאמר שהותרו לכתב היינו דוקא במשל וחידה, כמו שנכתבו באגדות התלמוד ובמדרשים ולא בפירוש כמו שבאו בזהר הלא תראה שרשב"י כתבם במערה והניחם שם כדי שלא יתגלו. תשמע גדולה מזו שאמר רשב"י עצמו: בעוון גילוי רזי התורה וזה לשונו הביאו הריקאנאטי ז"ל בפרשת כי תשא וזה לשונו: ווי להווא מגלה רזין דמאן דמגלה רזין כאילו אכחיש תקונא דלעילא דאתתקן למיכנס רזין ולא יפקון לבר וכו' עד וכתב "אל תתן את פיך לחטיא את בשרך" ולית עלמא מתקיימא אלא ברזא ואי במילי דעלמא אצטריך רזא במילין רזין דרזינא דעתיק דעתיקין דלא אתגליין אפילו למלאכין עילאין לא כל שכן, עד כאן.

ואחר שכן הוא, שהם מחויבים ההעלם וההסתת, כמו שמעיד עליהם שמם הנקראים סתרי תורה, הם בעון חוללו פרסום סתרי תורה המבקשים להדפיסו ועתידין לתת את הדין. כל אלה דברי המקשה.

ואלה הדברים אשר דבר, ותוכחת מילים אשר חבר, מבהילים הרעיונים, ירתיחו הנפשות, כסיר יסירו הלבבות מחמדתן, יניעו התשוקה ויכבו האש הבווערת בקרב האנשים, על כן העיר יי את רוחי, ומלתו שם על לשוני, לתקן המעוות והדורים לישר, להשיב אמרים נכוחים דברים המתישבים על הלב, לנחם לאבלי ציו"ן הלז, אשר הציב המקשה והסותר סתרי תורה לבל יתגלו ואשיב לו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

ועתה סגלת יי' ממלכת כהנים וגוי קדוש מה לכם תדכאו נפשכם התיצבו וראו את ישועת יי' אשר יעשה לכם היום הזה בהגלות לכם סתרי תורה אז תפקחנה עיניכם והייתם כמלאכי מרום יודעים טוב, **אשריכם שתזכו לשכון כבוד בארצכם** לא עת האסף מקנה העיוורון והסכלות ההעדרי המשול תמשול בנו לעולמי עד, תאות קנין מדומה הלנצח תאבד מפינו אמונה ונכרתה מלשוננו הלעולמים יזנח יי' **הן קרבה שנת השבע שנת השמטה ומתי נעשה לביתנו ומתי יתקיים בנו כי מלאה הארץ דעה את יי' אם לא עכשיו אימתי באלף השביעי דחריב עלמא**. כי הנה עבר כמעט השליש מהששי ועדיין נפשנו תבוס נפת תאמר מר למתוק תקוץ בלחם הקלוקל לחם אבירים לחם שמלאכי השרת הם ניזונים בו ואוהבת לעשות המצוות מצות אנשים מלומדה הלכתא בלא טעמא ולמה ברא יי' תורה תבלין ואם ארוחה עוברת ארוחת ירק סעודה קטנה לשעתה תמתיקנה לחכך ולא יאכל תפל לגויתך ק"ו בן בנו של ק"ו לנפשך הנעימה **עורה והקיצה משנתך עד מתי עצל תשכב אל תתרשל בדברים עתיקים ואם כיסן עתיק יומייהא עד כען עת לכל חפץ אל תבטח על שקר ואל תשען על משענת קנה רצוף כי אשיבך מילין ואת כל טענותיך אכחישן אחת לאחת**.

הנה המשנה ראשונה ליכא לפלוגי, דבהדיא התירה במעשה בראשית ביחיד בין חכם ומבין מדעתו, בין לא. דהא בשנים קתני, ודייקינן בשנים הוא דאין דורשים, **הא ביחיד שרי**. וכי תימא ביחיד וחכם ומבין מדעתו, אם כן מה בין מעשה בראשית למעשה מרכבה האי נמי ביחיד ומבין מדעתו שרי? אלא ודאי **במעשה בראשית ביחיד ואפילו אין חכם ואין מבין**. במרכבה עד שיהיה **חכם ומבין** וכ"ש בינו לבין עצמו. והמאמרים כגון 'במופלא ממך אל תדרוש' והדומים לו לא באו לחלוק סתם מתניתין. ושמעו והבן פירוש זה המאמר ולא יקשה כלל ועיקר, דאדרבה משם ראייה שיש להתבונן בסתרי תורה. ולמען תשיג ותבין המאמר השגה אמיתית אקשה עליו קושייה אחת והיא זאת:

אם היתה כוונת המאמר לאסור ההתעסקות בנסתרות וההתבוננות בס, ויהיה פירוש במה שהורשית התבונן על התורה כפשטה בענין ביאור מעשה המצות ודקדוקיהן כפשוטם, כמו ששיערו המקשים מזה על המעיינים בסתרי תורה ובסודותיה יקשה מאד הלשון, **איך יאמר "במה שהורשית" שישים לימוד התורה רשות והוא חובה באמת על כל חיובי המצוות דכתיב "ולמדתם אותם את בניכם" ודרשינן ולמדתם אתם** אלא ודאי הלימוד אשר הוא רשות ולא חובה הוא העיון בסודות התורה ובפנימיותה כמו שהביא המקשה ראייה מאכתי לא קשאי שהיה דוחה מללמוד. וא"כ המאמר נראה כסותר דבריו דרישיה לאו סיפיה וסיפיה לאו רישיה דרישא, אמר אין לך עסק בנסתרות וסיפא אמר במה שהורשית התבונן. ולהתיר זאת הקושיא אודיעך שאין סתירה במאמר **כי הכוונה להזהירך בדרך העיון בסתרי תורה**. כי מאחר שסודות התורה הם החקירה **בידיעת אמיתת הבורא יתברך**, הנודע מצד פעולותיו, ולהשכיל במה שהאיר מכבודו בחידוש העולם והוא העיון בעשר ספירות, אלא שאין לנו עסק בספירה העליונה כתר עליון כמו שתמצא בתקונים **בתיקון כ"ב ז"ל**: כתר עליון דא איהו שלימו דחמשין שערי בינה, ודא איהו דלא אתייהיב למשה ועליה אתמר נתיב לא ידעו עיט, ועליה אמרו תז"ל במופלא ממך אל תדרוש וכו' בגין דאיהו מקור דלית ליה סוף ובמקורה דלית ליה סוף מאן יכיל לאשגא ולאשכחא ליה סיפא. ע"כ. וכ"ש במה שלמעלה מזה והוא עלת העלות הנקרא אין סוף כמ"ש אין לך עסק בנסתרות, הרצון בו בכתר עליון ובאין סוף, אבל העיון בשאר ספירות שהורשנו צונו בעל המאמר להתבונן בהם וזהו המכוון בפסוק הנסתרות ליי' אלוקינו והנגלות לנו ולבנינו וגוי לעשות את כל דברי התורה הזאת פירוש הפסוק שיש לנו בידיעתינו ובחקירה האנושית שלשה מיני חכמות וידיעות.

האחד אסור מכל וכל והיא ההשכלה באין סוף ובעלת העלות כתר עליון והם הנסתרות ואמר הנסתרות בלשון רבים כי הא"ס והכתר שתי מדות. ועוד כי החקירות בזה רבות מהו עלת העלות **ומה היה עושה לפנים קודם** בריאת העולם ולמה לא בראו קודם **ומה לאחור** כמו שביארו ז"ל איסור זה במקום אחר.

המין השני הנגלות והם העיון במה שנגלה ממנו והנאצל מהאור הקדמון הצח והמצוחצח לנו ולבנינו עד עולם כלומר עד ועד בכלל עולם רמז לכל הבנין שבזה הותרה רצועת ההתבוננות וההשכלה.

והג' לעשות את כל דברי התורה הזאת וזהו העיון בשמירת המצוות וידיעת מעשיהם שהם דברי תורה כפשוטה הרי לך מבואר מה שהעסק בו לא לנו כי אם ליי' אלוקינו כי ידעם בידיעתו עצמו ומה לנו בו חלק נחלה בעיון ובהשקפת שכל.

ואם תבאר הנסתרות, על הספירות כולם ועל סתרי תורה בכלל, לא יהיה זה פגם בכוונתנו אנחנו, המתירים ההתבוננות בם, כי לא בא לאסור. אבל רצה לומר שבהיות השגות המשכילים מתחלפות כמו שנרמז זה בהגבלה במעמד הר סיני הנבחר, **כי היה כל אחד רשאי לעלות עד הגבול המוגבל לו ולהשיג מזה המעמד הנבואיי עד המקום ההוא**. כן העניין במעיין בסתרי תורה שהזהירו, בעל זה המאמר, לשער עצמו והשגתו עד מקום שידו מגעת, כי עד הגבול ההוא הורשה להכנס. מכאן ואילך בנסתרות **לו** שאין שכלו משיגם אין לו עסק בם, **ועצה טובה קמ"ל** פן יפרץ בם ונפגם ומת כבן זומא וכבן עזאי, אבל לאסור אין לומר, **דודאי מאן דקים ליה בנפשיה דלא ליזוק כרבי עקיבא שנכנס בשלום ויצא בשלום פשיטא דיישר כחו**. ואם תאמר מי לנו בדורנו כרבי עקיבא אשיבך כדברך כן הוא **שעדיין לא פרחתה הגפן לא הבשילו אשכולותיה להיכנס פנימה** כמוהו מעשה מרכבה הגפנים נתנו ריח ואורח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון דמאן דגמר השתא מצלח יראה סימן יפה בתלמודו דשעתא סליקת ליה ומן השמיים יסייעוהו. הרי שכוונתי לך יישוב מאמר **"במופלא ממך אל תדרוש"** וממנו תבין לכל הדומים לו.